NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA

MỘT SỐ KIỂU LỜI CHÚC MỪNG TRONG HÔN LỄ CỦA NGƯỜI NAM BỘ

SOME CONGRATULATION TYPES
IN WEDDING CEREMONY OF SOUTHERN PEOPLE

NGUYỄN THỊ TỊNH
(ThS-NCS; ĐH KH XH & NV, ĐHQG TP HCM)

Abstract: Upon surveying real linguistic data of wedding ceremonies in Southern area, we found out some types of congratulatory remarks with meaningful contents that participants of wedding ceremony usually talk to bride and bridegroom and their families at this important event, such as: *Congratulate bride and bridegroom a hundred years of happiness, getting children soon, lead a wealthy and noble life; Congratulate your family on getting a virtuous daughter-in-law, a devoted son-in-law; Wish an enduring relation by marriage etc.* These types of congratulatory remarks in wedding ceremony of Southern people show the cultural beauty of the nation through nuptials that has distinctive features in comparison with other ceremonies of life circle rite.

Key words: wedding ceremony; congratulatory remarks; bride; bridegroom;, relation by marriage; life circle rite.

1. Mở đầu

Hôn lễ là hỉ sự trọng đại, là dịp vui mừng của cô dâu chú rể (CDCR) và gia đình. Vì thế, hoạt động giao tiếp của người tham dự trong cuộc lễ đều có chung một đặc trưng là chia vui cùng gia chủ. Chúc mừng trở thành nghi thức trọng yếu của hôn lễ bởi nó thể hiện được nét đẹp văn hóa của nghi lễ hôn nhân có tính quan yếu hàng đầu trong giao tế xã hội của người Việt trong văn lễ là "quan, hôn, tang, tế".

Về nghi thức chúc mừng và nghi lễ cưới hỏi ở góc độ đời sống văn hóa, xã hội, dân tộc nói chung đã được nhiều tác giả nghiên cứu khá hoàn chỉnh [1], [2],[4], [6], [7], [11]...nhưng nghiên cứu cụ thể về nghi thức này trong hôn lễ của người Nam Bộ qua NNGT dưới góc độ dụng học thì vẫn còn bỏ ngỏ. Vì thế, dựa trên kết quả khảo sát ngữ liệu tại 19 tỉnh thành ở Nam Bộ, trong bài viết này chúng tôi tiến hành tìm hiểu về một số kiểu lời chúc mừng diễn ra trong hôn lễ của người Nam Bộ để hiểu sâu hơn về nét đẹp của văn hóa dân tộc cũng như NNGT thể hiện trong nghi lễ này.

2. Các kiểu lời chúc trong hôn lễ của người Nam Bộ

2.1. Kiểu lời chúc dành cho cô dâu chú rể

Trong kiểu lời chúc dành cho CDCR thường có các nội dung chính như: *chúc cho CDCR trăm năm hạnh phúc, sớm có con cái, giàu sang phú quý*. Cụ thể:

1) Chúc cô dâu chú rể trăm năm hạnh phúc: Hôn lễ của người Nam Bộ ngày nay vẫn bảo lưu giá trị lời chúc trăm năm hạnh phúc đến CDCR vào ngày hỉ sự. Theo đó, người dự lễ tiệc thường dùng những lời chúc có chưa các cụm từ như: *trăm năm hạnh phúc, bách niên giai lão, bách niên hảo hợp, vĩnh kết đồng tâm* (Tiệc cưới, Nl15); *sống với nhau đến thở bạc đầu* (Lễ cưới, NL10); *sống bên nhau đến răng long đầu bạc* (Lễ cưới, NL08); *vợ chồng lúc nào cũng đầu ấp tay gối* (Lễ cưới, NL03); *sông có thể cạn, núi có thể mòn nhưng tình yêu của hai cháu trẻ mãi không già* (Lễ

cưới, NL12),... Những lời chúc này đều hàm chứa ý nghĩa tốt đẹp, trường tồn; trăm năm là vòng đời rất dài, rất thọ, rất phúc và khá hoàn Mĩ của một đời người.

Bên cạnh những kiểu chúc có tính khuôn mẫu, trang trọng, người Nam Bộ còn có những câu chúc sáng tạo, phá cách, mang sắc thái thân mật, tự biên tự diễn nhưng khá thú vị tạo cho không khí buổi lễ tiệc thêm sinh động, hào hứng qua lời chúc rất khẩu khí của người chúc chẳng hạn như: *yêu nhau không phải vì tiền, nhưng mà CDCR chi ghiền nụ hôn* (Tiệc cưới, NL09); *Năm nào cũng thật sự là năm yêu thương, tháng nào cũng là tháng mặn nồng, ngày nào cũng là ngày lễ thành hôn, và nhất là đêm nào cũng là đêm thật là tràn đầy hạnh phúc* (Tiệc cưới, NL16).

Cùng với lời chúc là lời khuyên răn *nhường nhịn, cảm thông* với nhau trong cuộc sống để gia đình được êm ấm: *Một sự nhịn là chín sự lành, chồng giận thì vợ bớt lời; Chồng nhậu thì vợ bớt lời là hạnh phúc hoài đó con* (Lễ cưới, NL09); *Một sự nhịn là chín sự huề để gia đình vui vẻ nha con* (Lễ cưới, NL08); *Giờ có gia đình rồi, coi như mình lớn rồi nên con phải chín chắn hơn* (Lễ cưới, NL05); *Không được nóng tánh như xưa nha mày* (Lễ cưới, NL15); *Không được thích gì làm nấy nữa nha* (Lễ cưới, NL15)...Nhắc nhở về *sự thủy chung* nhằm xây dựng đời sống gia đình viên mãn như: *luôn luôn hạnh phúc, một vợ một chồng, chớ lộn xộn nha* (Lễ cưới, NL05); *Có chồng chỉ thẳng một đường mà đi nha em* (Lễ cưới, NL11).

Đáng chú ý là lời chúc dành cho CDCR của người dẫn chương trình (NDCT) thường khá đầy đủ và thú vị bằng các câu thơ tự biên tự diễn kết hợp cổ kim rất hài hòa:

Tơ hồng giữ lấy thân cau/Trước sau như trước mặn mà thủy chung/Dù cho mưa gió bão bùng/Tình chồng nghĩa vợ ấm nồng phu thê.

Trầu cay cùng với rượu nồng/Đôi ta nên nghĩa vợ chồng từ đây/Dù cho vật đổi sao rời/Cho dù biển cạn cũng trọn đời bên nhau.

Rượu tình còn rót thêm li/Thêm say men rượu, càng say men tình/Trông chờ đẹp nhất duyên lành/Tình ta tháng tháng năm năm vẫn còn (Tiệc cưới, NL13); *Hôm nay sum họp trúc mai/Tình trong một lát nghĩa dài trăm năm.* (Tiệc cưới, NL04).

Vận dụng sáng tạo để địa danh quê hương của CDCR vào trong lời chúc: *Gái An Thới* (địa phương nơi cô dâu sống) *chung tình chồng nghĩa vợ/Trai Dương Đông* (địa phương nơi chú rể sống) *chung thủy vẹn tình chồng* (Tiệc Vu quy, NL13).

2) Chúc cô dâu chú rể sớm có con: Việc sinh con là mong ước và trách nhiệm của cặp vợ chồng mới cưới đối với bản thân và hai gia đình. Sự mong muốn có con cái phải "đủ nếp đủ tẻ" nên người ta thường chúc tụng CDCR trong ngày hôn lễ bằng câu chúc tròn trịa ý nghĩa là: *đầu năm sinh trai, cuối năm sinh gái; Phải ráng sinh cho được thằng con trai để ổng bà mừng nha mày. Ông bà có mình mày thôi đó.* (Tiệc cưới, NL13); *Thím Tư chúc hai con sớm có con để vui cửa vui nhà* (Lễ cưới, NL14).

3) Chúc cô dâu chú rể có cuộc sống giàu sang phú quý: Với mong muốn CDCR có cuộc sống giàu sang phú quý, người chúc thường dành những lời chúc tốt đẹp đến đôi vợ chồng mới cưới như: *Chúc cho hai cháu(...) sau này phải giàu sang, đến chết thôi mới được* (Dì Tư của chú rể, lễ cưới, NL02); *Giàu sang không thua gì ai hết trơn á.* (đại diện nhà trai, lễ cưới, NL02); *Giờ trước khi cháu về nhà chồng bác chúc cháu(...) làm ăn lên như nước lớn 30, làm lãi có nhiêu gởi ngân hàng, sao á sắm được ô vàng để sau mình hưởng ha.* (đại diện nhà trai, lễ cưới, NL08); *Chúc cho hai cháu được trăm năm hạnh phúc, vạn sự như ý, vàng vô kí kí.* (lời chúc của vị khách nữ, tiệc cưới, NL01); *Chúc cho gia đình có dâu mới, có rể mới, năm mới làm ăn càng ngày càng tấn tới, làm ăn lên phơi phới, có tiền dư mua xe Toyota đời mới, để chở vợ con dâu rể đi chơi phơi phới.* (lời chúc của người khách nam, tiệc cưới, NL09).

2.2. Kiểu lời chúc dành cho gia chủ

Cưới hỏi không chỉ là hỉ sự của CDCR mà còn là hỉ sự của hai gia đình. Chính vì vậy, người tham dự lễ tiệc không chỉ chúc mừng hai nhân vật chính của buổi lễ tiệc mà còn chúc mừng đến hai họ. Nội dung chúc mừng đến nhà trai, nhà gái của khách thường là *chúc cho gia đình có dâu hiền, rể thảo; chúc cho tình thông gia bền chặt.*

a. Chúc gia đình có dâu hiền, rể thảo: Khi gia đình có thành viên mới như con dâu, con rể, khách tham dự thường chúc cho gia đình có dâu hiền rể thảo. Cùng với lời chúc gia chủ là lời khuyên đối với tân nương: *Về làm dâu phải thiệt cho ngọt chớ đừng có chua ha.* (Đại diện nhà gái, lễ cưới, NL04); *Về ăn ở có hiếu với cha mẹ chồng nha con* (Bà ngoại của cô dâu, lễ cưới, NL10); đối với chú rể: *Nhớ đối xử với ông già vợ tốt nha mày* (Chú của cô dâu, lễ cưới, NL04); *Công sinh thành nên vợ con của cha mẹ rất là lớn lao, con phải hiếu thảo với cha mẹ vợ nha con* (Cậu của cô dâu, lễ cưới, NL04)...

b. Chúc cho tình thông gia bền đẹp: Hôn nhân không phải chỉ là sự gắn kết của người nam và người nữ mà còn là mối quan hệ thân tình giữa hai gia đình, hai quê hương (thậm chí là hai quốc gia). Người Việt đề cao mối quan hệ thông gia hơn cả mối quan hệ ruột thịt qua triết lí *bà con ngày càng xa, sui ra ngày càng gần.* Hiểu được triết lí nhân sinh rất nhân văn ấy, những người có vai là người đại diện, những bậc trưởng thượng NDCT khéo ăn nói, hiểu biết về lễ tục thường dùng những lời chúc tốt đẹp đến hai bên gia đình chẳng hạn như: *Chúc hai họ Cao Nguyễn có mối tình thông gia bền đẹp, vĩnh cửu* (Lời chúc của NDCT tiệc cưới, NL06); *Chúc cho mối quan hệ sui gia của họ nhà trai và nhà gái lúc nào cũng vui vẻ, tốt đẹp* (NDCT tiệc cưới, NL07); *Giờ coi như là hai bên gia đình đã nhận dâu, nhận rể rồi thì coi như mối quan hệ sui gia từ đây không gì thay đổi được.* (đại diện nhà trai, lễ cưới, NL12): *Vậy là hai gia đình kết thông gia với nhau vui không kể siết chị há.* (mẹ của chú rể, lễ cưới, NL14).

3. Qua các kiểu lời chúc dành cho cô dâu chú rể và gia đình nêu trên có thể thấy nét văn hóa đặc thù trong hôn lễ của người Nam Bộ. Những lời chúc trong đám cưới của khách tham dự luôn mang ý nghĩa tốt đẹp cùng với lời khuyên bảo chân thành, sự cầu mong tốt lành đã làm nên một bức tranh NNGT mang phong vị Nam Bộ thể hiện nét đẹp văn hóa trong nghi lễ hôn nhân của dân tộc Việt Nam nói chung và của người Nam Bộ nói riêng.

TÀI LIỆU THAM KHẢO CHÍNH

1. Toan Ánh (1992), *Tín ngưỡng Việt Nam*, Nxb TP.HCM.

2. Phan Kế Bính (2008), *Việt Nam phong tục*, Nxb Văn học.

3. Đỗ Hữu Châu (2000), *Tìm hiểu văn hoá qua ngôn ngữ*, TCNN, số 10.

4. Lê Văn Chưởng (2005), *Cơ sở văn hóa Việt Nam*, Nxb Trẻ

5. Chu Xuân Diên (1999), *Cơ sở văn hóa Việt Nam*, TP.HCM

6. Phạm Vũ Dũng (1996), *Văn hóa giao tiếp*, Nxb Văn hóa Thông tin, HN.

7. Hữu Đạt (2000), *Văn hóa và ngôn ngữ giao tiếp của người Việt*, Nxb Văn hóa thông tin

8. Nguyễn Lân (2010), *Từ điển thành ngữ, tục ngữ Việt Nam*, Nxb Văn học

9. Phạm Côn Sơn (1994), *Hôn lễ và nghi thức*, Nxb Đồng Tháp.

10. Trần Văn Tiếng (1994), *Mấy nhận xét về ngôn ngữ hội thoại ở TPHCM* (luận văn thạc sĩ), Trường ĐHTH, TPHCM.

11. Nguyễn Thị Tịnh, (2011), *Ngôn ngữ giao tiếp trong lễ tiệc cưới hỏi ở TH.HCM* (Luận văn thạc sĩ), Trường ĐHKHXH và NV, TP.HCM.

Nguồn ngữ liệu:

* Ngữ liệu trích dẫn trong bài viết được ghi âm và ghi hình trực tiếp tại các đám cưới ở: An Giang, An Giang- Vĩnh Long, Đồng Tháp, Cần Thơ- Hậu Giang, Bến Tre-Tây Ninh, Trà Vinh Vĩnh Long Sóc Trăng - Cần Thơ, TP.HCM, v.v. Nhân đây chúng tôi xin cảm ơn tất cả quý vị đã đồng ý cho phép chúng tôi sử dụng ngữ liệu để làm tư liệu nghiên cứu và trích dẫn trong bài viết này.